

ROLF LAGERBORG

När föreningen
Prometheus kom till
1905-06

Eripainos

Filosofisen yhdistyksen vuosikirjasta

Ajatus X

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA
PORVOOSSA 1941

NÄR FÖRENINGEN PROMETHEUS KOM TILL 1905—06.

AV ROLF LAGERBORG.

I. Studentföreningen Prometheus, som konstituerades i oktober 1905, upprann i tidskriften *Euterpe*. I dess februarinumner 1905 refereras en artikel av GEORG SCHAUMAN i *Finsk Tidskrift* (jan. 05). Den handlar om »teologisk censur» med utgångspunkt i »det fullkomligt lagvidriga förfarande, som pressöverstyrelsen och Borgå Domkapitel gjorde sig skyldiga till, då de senaste höst togo hand om n:o 31 av *Euterpe* och ströko Rolf Lagerborgs uppsats 'En kulturfara'».

Anyo hade kyrkliga myndigheter trotsat frihetsrörelserna och samarbetat med förtrycksregimen. I den rättskamp, som fyllde alla sinnen då — och som fostrade det tillträdande släktet — hade Finlands kyrka svikit. De flesta av dess präster lydde ärkebiskopen och kungjorde den olagliga värnpliktsförordningen trots församlingarnas protester. Det höll på att ta knäcken på statskyrkan i landet. I *Euterpe* hade den fått sin dom ('Ärkefienden' 17/I 03):

»Nu är nemesis över kyrkan: även dess anhängares känslor ha upp-rörts, den allmänna meningen, makten över jordens mäktiga, har endast förakt för dess undfallenhet, lindrigast sagt, dess moraliska försumpning rättast, och vad kyrkan för tillfället vunnit från ovan, det förlorar den tusenfällt genom menighetens avfall . . . Kyrkan får nu bära skulden, hela skulden, för det gångnas förvillelser och förnedring, den hade i sista hand med lätthet kunnat stävja allt som skedde, men den tänkte på sig själv och den svek.»

Utförligare hade den indragna uppsatsen — sedermera tryckt i *Framtid*, febr. 1906 — gått till rätta med den prästerliga fogsamheten, »som knäpper händerna inför det onda, vari den ser en Försynens väg»: »därmed endast bistår den detta onda, förlänar det en högre sanktion».

»Att foga sig i ont och orätt är att erkänna, rättfärdiga det; att resignera, adaptera sig till förkastliga förhållanden, i stället för att trotsa dem, det är att samtycka till detta onda, att medverka därtill...»

Vad Lagerborg vidare utvecklar om kristendomens faror för folkens självbestånd, energi och framgång verkar numera vederstyggligt: man kunde tro sig läsa en nyhedna nazist.

Utan att inlåta sig på denna argumentering granskar Schauman punkt för punkt, vad kyrkan igen gjort sig skyldig till, igen »i bästa samförstånd» med våldsregimen. Han uppvisar att domkapitlen »uttryckligen äro förbjudna att utöva religiös eller teologisk censur. Likväl hade Borgå Domkapitel i stället för att, såsom det bort, undandraga sig handräckningen, resolverat (enligt *Helsingfors-Posten*, 14/II 04), att »ifrågavarande uppsats giver en genomgående falsk och förvrängd framställning av kristendomen och den kristna kyrkans livsåskådning över huvud, vartill kommer att, på sätt i uppsatsen jämväl uttryckligen framhålls, densamma vill predika 'öppen antiklerikal propaganda', anseende sig böra, varna allt större kretsar för kulturfaran i den förvridna moral som är kyrkans': och måste domkapitlet förty beteckna uppsatsen såsom alltigenom fientlig mot kristendomen samt den kristna kyrkan.»

Slutsatsen i Schaumans artikel blir, att Lagerborgs angrepp mot kyrkan och dess moral »vinna i sannhet och styrka, då symptom sådana som det här omtalade framträda. När man fruktar ett fritt meningsbyte ända därefter, att man försöker och lyckas hindra det, är saken sjuk. Så resonerar den kritiska iakttagaren, och han frågar sig, om ej kyrkan hos oss verkligen är den farliga kulturfientliga makt, till vilken doktor Lagerborg — med tankarna på den kristna kyrkan i allmänhet — vill göra den. 'Öppen antiklerikal propaganda' vore i så fall på sin plats.»

Två år tidigare hade en brandartikel i *Euterpe* (15/ 9 03) under rubriken 'Statskyrkan' visat Prometheus vägen. Korthugget, fast, förtröstansfullt formulerar här GUNNAR CASTRÉN programmet:

»Överallt i Europa är i detta nu kampen mot klerikalismen, statskyrkans oåtskiljaktiga följeslagare, en av de frisinna partiernas huvuduppgifter... Att hos oss under nuvarande förhållanden hoppas på några genomgripande reformer i frisinnad riktning vore barnsligt, så djupt än kyrkan och dess representanter sänkt sig i den allmänna aktningen och så klart än det olyckliga i dess inflytelsesrika ställning också

ur allmänt fosterländsk synpunkt börjat framträda. Men detta hindrar icke att målet, mot vilket det bör strävas klart framträder. Och resignationen, den slappa liknöjdheten, är på alla områden den säkraste vägen till undergång.

... De reformer, som närmast skulle krävas för att avlägsna det mest påtagliga kyrkliga tvånget, vore:

1) Rättighet att utträda ur statskyrkan, oberoende av inträde i annat erkänt religionssamfund, samt därmed följande befrielse från avgifter till statskyrkan;

2) Upphävande av alla dopets och konfirmationens allmänt medborgarliga verkningar; valfri eller obligatorisk borgerlig vigsel; rätt till icke-kyrklig jordfästning;

3) Religionsundervisningens avskaffande från skolorna eller utbildande till en rent historisk översikt av de olika religionsformerna;

4) Edstvängets upphävande.»

I Föreningens *Prometheus'* stadgar återfinnas dessa punkter, utom den om rätt till icke-kyrklig jordfästning. Därutöver ställa dessa stadgar kravet på kyrkans skiljande från staten.

Om det sistnämnda hade man icke vågat knysta c. 20 år tidigare, när anhängare värvades till en *Förening för religionsfrihet och tolerans i Finland*. Dess öden skulle komma att gå igen i det Prometheus-förbund, som växte fram ur vår studentförening. Också på 1880-talet rådfrågades Domkapitlen, också då förvägrades stadgarnas stadfästelse, också då ingrep högsta makten, när föreningen det oaktat sammanträdde. — Otacksamt vore att påminna sig Prometheus utan skyldig honnör för dess föregångare.

Minnesvärd är främst den inbjudningsskrift, som utsändes i februari 1887 och som torde ha varit författad av VIKTOR HEIKEL och MATHILDA ASP. Om innehållet hade ett 50-tal medborgare förenat sig, av dem Ibsen skulle kallat »meningsberättigade», alltså folk med stadgat anseende och naturligtvis av stadgad ålder. Det de hade på hjärtat är också allt utom antireligiöst; programförklaringen lyder:

»I betraktande därav

att religionen är människans djupaste behov, den källa ur vilken hela hennes liv får en högre belysning och hon kan hemta tröst emot livets vedervärdigheter, kraft till det goda och frid i döden;

att kristendomens anda är frihet och att all religion till sitt väsende är en samvetets och hjärtats sak, endast beroende av individens fria övertygelse och omöjlig att framkalla genom yttre påbud;

att religiöst tvång förkväver det religiösa livet samt framkallar hyckleri och likgiltighet, till skada såväl för den enskilde som för de kyrkliga och borgerliga samhällena;

att statskyrkan ej blott framkallar ett sådant tvång utan ock alstrar bitterhet och missnöje hos alla dem, som tvingas att bekänna en lära, som de ej gilla, och underhålla en kyrka, som de ej känna sig tillfredsställda med;

att det i vårt land finnes en stor mängd dissenters, vilkas ställning är ganska svår därigenom, att någon lag beträffande dem ej finnes, varjämte, att döma av det senaste kyrkomötets beslut, föga utsikt finnes att en dissenterlag, motsvarande behovet, kommer att av näst sammanträdande ständer antagas;

tillåta sig undertecknade härmed inbjuda alla religionsfrihetens och toleransens vänner, av vad bekännelse och religiösa övertygelse de vara må, att sammansluta sig till en

FÖRENING FÖR RELIGIONSFRIHET OCH TOLERANS I FINLAND

med följande

PROGRAM

Föreningen har till uppgift att genom möten, skrifter, tidningsartiklar och föredrag söka, med iakttagande av hovsamhet och fördragsamhet, i vida kretsar sprida en riktig uppfattning av religionsfrihetens och toleransens grundsatser ävensom att arbeta för upphävandet av alla sådana lagbud, som göra medborgerliga rättigheter beroende av några vissa trosbekännelser.

Såsom närmaste mål för sin verksamhet ställer Föreningen:

- a) en frisinnad dissenterlag;
- b) rättighet att ingå lagligt äktenskap inför borgerlig myndighet;
- c) rättighet för föräldrar att bestämma om sina barns religiösa undervisning;
- d) upphävande av dops-, nattvards- och edstvänget.»

Också Studentföreningen Prometheus hade praktisk politik på programmet. Dess ordförande EDV. WESTERMARCK var också praktiskt verksam, låt vara att hans främsta intresse gällde — enligt föreningsstadgarnas §: I — »en friare uppfattning av de religiösa och kyrkliga frågorna». Hur visa Westermarcks rådslag än voro och hur varligt han än ledde ordet — gladlynt, vänligt, svalt akademiskt: och det hejdade hetsigare inlägg — blev det likväl GEORG SCHAUMAN som politiskt tog ledningen. Visserligen utpekades LAGERBERG som »själen i det hela», men det var han ingalunda: på sin höjd föreningens onda genius. Åtminstone var han mest oförsagd och kanske har E. N. TIGERSTEDT rätt, när han menar (*Det religiösa problemet* etc. s. 81—82, 86—87), att Lagerborg »tagit bekämpandet av religion och kristendom som sin huvuduppgift». Säkerligen talar — för att åter citera Tigerstedt — »en verklig kulturkampsstämning» — t. ex. ur hans skildring (*Eut.* 12/4 02) av en långfredag i Paris, där Lagerborg, jämte AUG. AV SCHULTÉN, deltog i en fest till Jesu åminnelse. En världslig nattvard av fritänkare, vilka »älskade martyren, men icke hans förkunnare på stat» . . .

Att Lagerborg förhävde sig himlastormande, därom är intet tvivel. Något av vemod, av hemlängtan hängde dock kvar i hans diatriber. T.o.m. i »En kulturfara», den häftiga anklagelseskrift, som Domkapitlet fördömde. Den inleddes som följer:

»Långt inne i landet, förbi gården, dit jag förirrat mig, nyfiken på livet i djupa ödemarken i Finland, strömmade en söndagsmorgon på försommaren folket margfaldigt till kyrkan. Båtarna drogo brokiga längs viken, klockklangen dallrade smekande i den stilla soliga luften, jag kunde icke annat än följa med. Jag kom lägligt, fick bevittna gravläggning och barndop och vigsel, ungdomens glam i båtstranden och de äldres sävliga rådslag på kyrkbacken. Intet i tavlan angav nutiden, det var som en uppenbarelse från sekler tillbaka, en bild av våra fäders liv, varmed vi genom barndomsintryckens förmedling i själens grund hänga samman. Och jag rycktes en smula med: landskapet, den ålderdomliga kyrkan, gudstjänsten, densamma, där vi alla börjat, gravarna främst av allt, de ringes liksom de mäktigares, och minnen och tankar på nu och förr grepo främlingen med hela skönhetsmakten av Finland, dess jungfruliga jord och ursprungliga människor, dess öden och dess minnen.

Men ändå lyckades jag icke glömma det mörka i den det förgångnas

institution, som samlat folket till denna underbara morgonstämma. Jag såg andakten i kyrkan, såg sammankomstens intresse därutanför, och modfälld frågade jag mig, om någonsin denna institution skulle mista sin makt över de lantliga människornas sinnen, om vi någonsin skulle komma undan det järntag kyrkan gripit om vårt folks viljor och samveten? Hur spränga denna boja, hur frånrycka kyrkan själarna, hur ens upptaga tävlan med densamma i all dess övermakt?»

Svaret Lagerberg finner lyder:

»Vi måste sträva till en folkhögskola i var socken, en folkfest var söndag i var by. En fest med stämning och lyftning, med härdande sanningar i illusionernas ställe, med talare och skådespelare på prästens plats och nationalsånger i stället för psalmer.»

Med denna personliga bekännelse och framtidshägringar efter franskt mönster begynte propagandan i *Prometheus*.

II. Att *Euterpe* födde *Prometheus* är icke så att förstå, att man avsektligt skulle ha planerat ungen. Nej, barnet kom som frukt av *Euterpe*-sådden hos ännu yngre slakten. I konventsklasser och i studentkottier hade *Euterpe* haft hängivna läsare: och från unga studenter utgick initiativet. Frihetspolitik låg i luften: och för ungdomen låg uppror mot religionstvänget närmast. Att det upproret var minst farligt ansåg väl R. A. WREDE, när han som Universitetsrektor stadfäste föreningens stadgar. Det skedde den 20 oktober 1905, alltså tio dagar före storstrejken.

Modersmjölken bestod *Euterpe*: på det första mötet (29/10 05) läste LAGERBERG sin indragna *Euterpe*artikel; på det andra mötet (20/11) serverade WESTERMARCK en omstuvning av sin *Euterpe* uppsats »Religion och magi» (*Eut.* jan. 05).

Den senare dagen gestaltade sig till studentföreningen *Prometheus*' verkliga invigning: då tillträdde Westermarck ordförandeposten — för övrigt på sin 44. födelsedag. Oktobermötena voro blott beredande. Den 8 oktober hade en handfull yngre cives, bland dem, att döma av den tillsatta statutkommittén, EINAR PONTAN, ROLF KROGERUS, ANTTI SARVI och J. A. PÄRNÄNEN, kallat studenter för att dryfta religionsfrihet och »särskilt kyrkans skiljande från staten». Man enades om att bilda en förening, som med föredrag, diskussioner och publicistik

skulle upparbeta en frisinnad opinion i religionsfrågor. *Helsingfors-Posten* tillägger redaktionellt till referatet (9/10):

»Såsom av det ovan refererade programmet framgår, har föreningen sig förelagd en både stor och svår uppgift, svår, för att densamma torde komma att på många håll möta starkt motstånd. Det är dock att hoppas att föreningen, vars kulturella betydelse ligger i öppen dag, må med friska krafter kunna taga itu med sitt omfattande arbete ävensom att vederbörande myndigheter skola vara nog frisinnade att icke fördröja föreningens legalisering.»

På ungfinskt håll fanns livligt intresse för föreningen. Våren 1905 mottog Lagerborg i brev en uppmaning att »sätta i gång»: avsändare var en honom obekant magister E. F. RAUTELL, järnvägstjänsteman »bakom Kuopio». När föreningen, »som han så trånande väntat», hade kommit till på hösten, sände han en sedel och sin anslutning:

»Nu står jag icke längre ensam», skriver han. »Mätte föreningen Prometheus bli fröet till en mäktig propaganda — en sådan är i vårt land av nöden om någonstädes. Man må säga vad man vill, de *religiösa* fördomarna äro källan till alla de andra — och grunden också till suometarpolitiken.»

Denne Rautell, sedermera RAUTELA och stationsinspektör i Helsingfors, är för sin uthållighet i propagandan värd ett hedersomnämmande: han höll ännu 32 år senare (18/11 37) föredrag i Tammerfors i en numera upplöst fritänkareförening, enligt ett polisprotokoll.

Den 15 oktober 1905 blev man överens om namnet *Prometheus* för den blivande studentföreningen. Dess första ordinarie möte ägde rum i Nyländska nationshuset, som förblev föreningens samlingslokal. Det bevistades av över 100 cives. Till ordförande för denna kväll, det var den 29 oktober, utsågs GEORG SCHAUMAN, som var karl att leda ordet på båda de inhemska språken. Vid valet av funktionärer beslöts enhälligt att kalla docenten EDV. WESTERMARCK till ordförande; viceordförande blev magister EDV. JÄRNSTRÖM, som var tvåspråkig. SCHAUMAN hade av sagt sig, likaså GUNNAR CASTRÉN. Protokollet omhändertogs av STEFAN SÖDERHJELM; han var WERNER SÖDERHJELMS äldste son, och en djärvare och driftigare sekreterare hade föreningen icke kunnat finna. Kassör blev matematikern HJ. EKLUND, arkivarie ROLF LAGERBORG. En arbetskommitté tillsattes; medlemmar blevo GRETA ANDER-

SIN, GUNNAR CASTRÉN, EINAR PONTAN, NINO RUNEBERG (ALCESTE), ANTTI SARVI, KARL H. WIIK och K. H. ÖHMAN. — Programmet för kvällen utgjordes av LAGERBERGS »En kulturfara»; efter en kort diskussion läste ALCESTE »Ecclesiam esse delendam» och en annan revolutionär dikt ur OSSIAN-NILSSONS bok *Örnar*.

Föreningens följande möte den 20 november hade samlat vidpass 120 deltagare. Ett bordlagt förslag om en tvåspråkig tidskrift bordlades på nytt; populära ströskrifter ansågos förmer. Från baptisthåll hade ingått anmodan om samarbete för utverkande av lagändringar. På grund härav väcktes förslag att utsträcka studentföreningen till ett alla folklager omfattande medborgarförbund. För att bereda ärendet borde arbetskommittén söka bistånd av WILH. CHYDENIUS, VIKTOR HEIKEL och GEORG SCHAUMAN. — Kvällens föredrag hölls av WESTERMARCK och behandlade det vidsträckta ämnet Religion och magi i böckernas bok — under titeln »Bibelforskningen och kyrkans lära»: vill säga hur kyrkan utlagt uråldriga magiska föreställningssätt. Därpå reciterade ALCESTE dikter av FRÖDING, och PÄRNÄNEN dikter av AARNI KOUTA. — Vid årets sista möte, som hölls den 3 december, dryftades ingående planen om ett allmänt hela folkets förbund för religionsfrihet. Deklamationsnummer för aftonen var ett skaldestycke av prometheisk resning, som diktats 1856: det hade tillställts föreningen av en veteran, den 85-åriga meningsfränden HERMAN AVELLAN, som bekämpat religionen på vers och prosa alltsedan 1840-talet.

Huvudprogrammet den 3 december var civiläktenskapsfrågan, som refererades av LAGERBERG. Han menade att föreningens medlemmar borde föregå med exempel i att icke underkasta sig kyrklig vigsel:

»Av särskilda talare understöddes förslaget», skrev *Helsingfors-Posten* (4/12), »med en sådan modifikation att nämnda uppmaning skulle rikta sig till dem av föreningens medlemmar, som själva icke godkände kyrkligt äktenskap. Andra ansågo, att föreningen icke borde omfatta en dylik resolution för att ej uttala en förkastelsedom över de medlemmar, som i framtiden komme att bryta mot resolutionen. Av flera orsaker beslöts bordlägga frågan.»

Att icke ens föreningen Prometheus' medlemmar riskerade att i handling hävda civiläktenskapets införande fann LAGERBERG ynkligt

och sade det rent ut. Medhåll fick han i *Nuori Suomi* (19/1 06), där de tvehågsne avbasades av HANSSIN JUKKA (visst ERNST LAMPÉN):

Att prata är icke nog, skrev han, man måste trotsa i gärning. Civiläktenskapet hör till Prometheus' program, dess medlemmar kunna alltså icke gilla vigseln. Även om någon för egen del icke ogillar förrättningen, även om han antagit sig stadgarnas krav i syfte att befria andra, så hör han i varje fall till en förening, som utfäst sig att föra frågan i hamn. Med underkastelse uppnås detta icke. — Må alla föreningens medlemmar betänka, att vigseln främjar prästvåldet och strider mot de prometheiska idealen. Avge alltså utan att töva den förbindelse, som avfordras er! Och må var frihetsälskande och verkligt bildad människa göra sammaledes.

Ringa framgång hade också ett Lagerborgs senare förslag, framställt inför påsken 1906. Det avsåg att göra långfredagen till föreningens årsfestdag — med en gemensam måltid enligt budet: gören det till min åminnelse. Det enligt Lagerborg utmärkta förslaget möttes av en stormig indignation. Det komme att stöta de troende, vantolkas, väcka förbittring. Förgäves förklarade Lagerborg, att det avsåg en hyllning av människan och martyren, och att vantron på Jesus som en »Gud», avlad av den Heliga Ande etc., icke var värd vår hänsyn. Repliker växlades i ovilja. Vid den supé som följde sjöng förslagsställaren ut sin mening om de menlösa lammen i Prometheus. Han blickades emellertid ett par veckor senare, då han påsklördagen mottog följande hälsning:

»Rest. Central 13/4 06.

Firande långfredagens ingång värdigt, sända några Prometheus-unglingar en hälsning.

V. HOUGBERG, R. KROGERUS, G. NORDSTRÖM, R. FORSIUS, G. FORSIUS, G. WESTLING, K. BUCH, H. R. HOLLMERUS, Å. NORDSTRÖM, F. LINDHOLM.»

Vårterminen 1906 var Westermarck i London, där man upprättat åt honom en lärostol. Då jämväl Prometheus' viceordförande var bortrest, ledde Lagerborg januarimötet; föreningens möten borde äga rum den sista söndagen i var månad. Man beslöt att icke utge någon egen tidskrift. Prenumerantlistor hade samlat 250 avnämare, men 400 behövdes för kostnadernas täckande. I stället hade Lagerborg som arkivarie prenu-

mererat på utländska tidskrifter och fått dem placerade i Universitetsbibliotekets läsesal. — Vid mötet uppdrogs åt GEORG V. WENDT att planera organisationen av ett medborgarförbund Prometheus. En uppbygglig dikt av JOEL LEHTONEN framsades. För vidare underhållning sörjde Lagerborg med en översikt över vad som tilldragit sig sedan senaste Prometheusmöte för och emot religionsfriheten,

Mest glädjande var att TH. REIN i jubelhäftet av *Valvoja* angripit den kristna moralen: dess upphöjande av negativa dygder, såsom asketism, på den sunda dådkraftens bekostnad; dess resignation inför det onda; dess vår rättskänsla kränkande dogm, att en frälsare offras som syndabock för att fria andra från straff. — Från kyrkligt håll hade två ströskrifter sett dagen, den ena ett frieri till arbetarklassen, den andra dryftande kravet på kyrkans skiljande från staten. Här gjordes vissa medgivanden av teologen JOHANSSON, brorson till ärkebiskopen och universitetsadjunkt. För att bli kvitt sina »inre fiender» borde kyrkan ge dem rätt att utträda, sade han. Men ända till full skilsmässa mellan stat och kyrka borde man icke gå — ty då skulle man förlora religionsundervisningen i skolorna. Och det vore enligt Johansson (sedermera KAILA och ärkebiskop) för kyrkan ödesdigert och en nationalolycka.

Föredragshållaren menade, att den fläkt av frisinne här mötte var en rest av den friska luft, som svepte in under storstrejken. Till dess de halva löftena infriades, fick vår offensiv icke avmattas. — För egen del presiderade Lagerborg en framstöt, som helt visst var alltför trosvarm och väckte ond blod hos de ljumma; den lydde enligt *Framtid* (9/2 06):

»Det är att hoppas, att den dag snart skall gry, då kyrkosamfunden, i stället för att pocka på en dem tillkommande vördnad, skola sky varje offentlighet; och då den bildade stadsbefolkningens flertal, fattande kristendomen i dess av kyrkan förkunnade form som en befläckelse, med ömkan betrakta dem, som ännu icke blygas att tillhöra dessa religionssamfund.»

Vid föreningens följande möte den 25 februari meddelade Lagerborg, att även viceordföranden Järnström komme att vara frånvarande hela terminen, varför han föreslog att kvällens föredragshållare GEORG SCHAUMAN skulle väljas till t.f. ordförande för vårterminen. Schauman tillträdde, det var under pågående lantdag, med en historisk-politisk utredning om »Kyrkan och strafflagen», uppvisande hur de föräldrade

och omöjliga bestämmelser, som rådde på området, tillkommit. Efter Schauman läste V. REIMSEN översättning av ett tal av *Séailles*. — Kvärens diskussion gällde själens odödlighet; LAGERBERG, som refererade frågan, red här sin käpphäst. Men han blev svårt besviken över antalet förvillade i hjorden: referatet väckte en häftig diskussion varunder — säger *Nya Pressen* (26/2 06) — »en mängd olika åsikter gjorde sig gällande, till en del diametralt motsatta den av referenten förfäktade uppfattningen.»

På det följande mötet den 25 mars var huvudnumret ett föredrag om *religionsundervisningen* i skolorna. Det hölls av MATIAS WASENIUS och redogjorde enligt utländska erfarenheter för nackdelar och faror vid obligatorisk konfessionell religionsundervisning. I Frankrike och Holland var religionsundervisningen avskaffad; i England, Nord-Amerika och Schweiz var den valfri. Föreningen beslöt omfatta följande resolution:

»Föreningen uttalar sig i princip för den konfessionella religionsundervisningens avskaffande i skolorna. Omedelbart bör enligt föreningens åsikt religion göras till ett valfritt ämne i skolorna samt ur studentexamen utmönstras; ävensom religionsundervisningens art för dem, som begagna sig av densamma, i grund reformeras. Prästerskapet bör frantagas rättigheten att övervaka religionsundervisningen i skolorna.»

Tillika beslöt föreningen att insända skrivelser i anförd riktning till skolreformkommittén samt till Universitetets konsistorium. — Ett lika vittbärande beslut denna kväll var att ett stort medborgarmöte skulle anordnas den 8 april för att besluta om det beramade *medborgarförbundet* Prometheus.

Vår sista sammankomst för läsåret hölls den 6 maj i stället för Valborgsmässoaftonen. Det upptogs av löpande ärenden och HJ. EKLUNDS referat av *Allen Vannérus' Ateism contra teism*.

Som föreningens språkrör verkade från nyåret 1906 tidskrifterna *Framtid* och *Nuori Suomi*. I den senares redaktion sutto två av de våra, nämligen J. A. PÄRNÄNEN och STEFAN SÖDERHJELM, vidare radikalerna HENRI BIAUDET, KAARLO BLOMSTEDT, K. R. BROTHERUS, TYNE SÖDERMAN, ONNI TALAS. Av de dagliga tidningarna redogjorde *Helsingfors-Posten* och, sedan den uppgått i *Nya Pressen*, denna

tidning välvilligt för Prometheus' förehavanden. Även *Hufvudstadsbladet* bistod och införde tålmodigt polemiska replikskiften. Dessa började i *Helsingfors-Posten* redan 1905 med en protest av A(INA L(AGUS). Den besvarades genast av ALCESTE (25/11); också andra inlägg inlöpte. Lagerborg sökte avspisa dem med en något försmädlig lösen: *Michelets* dessvärre nu ultramoderna:

»vi skola icke bekämpa kristendomen, vi skola glömma den».

Därmed var kampanjen i gång. Att vi kämpade för den kristna saken, för friheten mot gemenskapstvånget, för efterföljelsen mot judaskysen, det sågo icke vi upprorsmän.

Så grundligt hade vi glömt — kristendomen.

